

Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi

Gül GÜNEŞ

Atılım Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, ANKARA

Özet

Konaklama, turizmin en temel bileşenlerindedir. Ancak her sektörde olduğu gibi konaklama sektörü de iyi yönetilmediğinde çevre üzerinde olumsuz etkiler ortaya koymaktadır. Günümüzde tüm dünyada çevre dostu uygulamalara olan eğilim giderek artmaktadır. Bu doğrultuda özellikle daha eğitilmiş, orta ve yüksek gelirli turistlerin tercihleri doğrultusunda çevre dostu konaklama işletmelerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Bu çalışmada, turizme konu olan kaynakların sürdürülebilirliği için konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemine değinilmiş; çevre dostu otel işletmelerinden ve söz konusu işletmelerin turizmin olumsuz etkilerini azaltan ve işletmeye kar sağlayan uygulamalarından örnekler verilmiş; öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Konaklama Sektörü, Otel, Çevre Dostu Yönetim.

The Importance of Eco-Friendly Accommodation Sector Management

Abstract

Accommodation is one of the fundamental components of tourism. However, there can be negative impacts on environment if tourism doesn't well-managed. Today, there is a tendency to the eco-friendly applications in all over the world. In this respect, the number of eco-friendly accommodations is increasing day by day in accordance with the preference of more educated, middle and high-income tourists.

In this study, the importance of environmentally friendly management in accommodation sector is mentioned; environmentally sensitive hotels and their implementations reducing negative impacts of tourism are exemplified, suggestions put forward.

Key Words: Sustainability, Accommodation Sector, Hotel, Eco-Friendly Management.

1. Giriş

Dünya genelinde değerlendirdiğimizde, turizmin ekonomik önemi 20. yüzyılın ortalarından itibaren anlaşılacakla birlikte 1950'li yıllara kadar, kalkınma ve büyüme gibi ekonomik ve küresel nitelikli araştırmalarda turizm sektörü genellikle göz ardı edilmiştir. İkinci Dünya savaşının bitimi ile birlikte, turizm hareketleri özellikle bugünün gelişmiş ülkeleri olan batı toplumlarında ivme kazanmaya başlamıştır. Turizmde uluslararası rekabet, 1980 ve 1990'lı yıllarda artış göstermiş, özellikle 1990'lı yıllar, dünya turizminin istikrarlı olarak büyümeye devam ettiği ancak rekabet ortamının giderek yoğunlaştığı bir dönem olmuştur (Oktayer, Susam ve Çak, 2007: 35-36). 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ekonomik, toplumsal, kültürel, çevresel ve psikolojik değişimler, alışkanlıklar ve gereksinimler, turizm üzerinde büyük etkiler yaratmış, bunun sonucu olarak uluslararası düzeyde yaygın bir turizm hareketi doğmuştur (İçöz vd., 2007). Ekonomik öneminin ön plana çıkması ile birlikte turizm, 21. yüzyılın küresel ekonomide telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri ile birlikte en hızlı gelişen sektörü olmuştur (Oktayer, Susam ve Çak, 2007: 35-36). Günümüzde ulaştığı

boyutlar sayesinde turizm olgusu, sanayileşme ve uluslararası ticaret gibi önemli ve sürekli bir sektör olma özelliğine sahip olmuştur (İçöz vd., 2007). Gelişmekte olan ülkeler ise; döviz kazanmak, istihdam ve gelir yaratma olanaklarını artırmak, dolayısıyla ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmek için turizmi bir araç olarak görmektedirler (UNWTO, 2008).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre; 1950-2007 yılları arasında tüm dünyadaki uluslararası turist varışları, 25 milyondan 903 milyona ulaşmıştır. 2007 yılında ise uluslararası turizmden elde edilen toplam gelir 856 milyar dolar (625 milyar euro) olmuştur (UNWTO, 2008). Diğer yandan, 2008 yılında ABD'de başlayıp Avrupa'ya sıçrayan, oradan da dünyaya yayılan küresel ekonomik kriz, diğer sektörlerin yanı sıra turizm sektörünü de etkilemiştir. Bu doğrultuda, 2008 yılında uluslararası turist varışları yalnızca % 2 artış göstermiş ve 922 milyona ulaşmış, uluslararası turizmden elde edilen toplam gelir ise, 944 milyar dolar (642 milyar euro) olmuştur (UNWTO, 2009). 2009 yılında da krizin etkileri hissedilmeye devam etmiş, uluslararası turist varışlarında düşüş yaşanmış; ancak yılın son çeyreğinde turizm sektörü yeniden canlanmaya

başlamıştır (UNWTO, 2010). 2010 yılı içinde uluslararası turist varışlarında %7'lik bir artış yaşanmıştır. 2011 yılı içinse söz konusu artışın % 4-5 civarında olması beklenmektedir (UNWTO, 2011).

Turizm sektöründe ilerleme sağlanabilmesi ise ancak değişen turist eğilimlerinin iyi yorumlanması ve talebe uygun hizmet ortaya konulması sayesinde mümkün olabilecektir. 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında, turizm sektöründe ortaya çıkan en önemli eğilimlerden biri de, dünya genelinde tüm sektörlerde özellikle seksenli yılların sonlarından itibaren giderek önem kazanmaya başlayan çevre koruma (Brown, 1996) ve bu bağlamda çevre duyarlı tercihlerde olan artışlardır.

Yapılan araştırmalar sonucu ortaya konan raporlar da bunu doğrular niteliktedir. Örneğin; uluslararası bir seyahat acentesi olan CWT (Carlson Wagonlit Travel)'ın 2010 yılı için ortaya koymuş olduğu "On Seyahat Eğilimi" içinde, "Seyahat ve turizm endüstrisi için belirlenen politikaların daha çevreci oluşu; turistlerin ise çevre koruma hakkında farkındalıklarının artışı" yer almaktadır. Bu eğilim sonucunda ise seyahat ve konaklama endüstrisinin çevre korumaya ilişkin konular ve finansal gereksinimler konusunda daha bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşım içinde olmaları önemle vurgulanmaktadır (Koetting ve Widener, 2008).

Diğer yandan sürdürülebilir yaklaşım için çevre duyarlı uygulamalara olan eğilim, dünyada yalnızca turizm sektöründe artış göstermemiştir. Bu durum, özellikle iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevre sorunlarının ortaya çıkışında rolü olan tüm sektörlerin etkilerinin nasıl azaltılabileceği konusunda dünya genelinde çözüm arayışlarına gidilmesi ve yeni kalkınma modellerinin ortaya konmasının bir sonucudur (OECD, 2010). Özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren çevre koruma konusundaki gelişmeler ve bu konuda gerçekleşen girişimler, hükümetler, endüstri kolları ve toplumun gün geçtikçe artan farkındalığını yansıtmaktadır (Erdoğan and Tosun, 2009). Haziran 2009'da OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)'nin bakanlar düzeyinde yapılan toplantısında da, krizler ve diğer etmenlerin üstesinden gelmeye yönelik "Yeşil Büyüme" konulu bir bildiriye ortaya konmuştur. Söz konusu bildiriye önemle vurgulanan politikalar içinde enerji etkin ve çevre duyarlı planlama yaklaşımları içine girilmesi de yer almaktadır (OECD, 2010).

Diğer yandan uluslararası çevre dostu örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bilim adamlarının çalışmaları da dünyayı denizin kirlenmesi, buzulların erimesi, ozon tabakasının incilmesi gibi sonuçlarla karşımıza çıkan çevre kirliliğini geri çevirmeye yönelik adımlar atmaya zorlamaktadır. Bu nedenle önlemler alan, çevre konusunda duyarlı davranan kuruluşların da etkisiyle "çevre duyarlı" kavramı giderek önemsenmeye ve değer görmeye başlamıştır. Artık çevre duyarlılığı, dünyaya yayılan başlıca eğilimler arasında gelmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, turizme konu olan kaynakların sürdürülebilirliği için konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemini vurgulamak; çevre dostu işletmelerden örnekler vermek; bu işletmelerin turizmin olumsuz etkilerini azaltan ve işletmeye kar sağlayan uygulamalarına değinmek ve öneriler ortaya koymaktır.

2. Turizmin Çevre Üzerindeki Etkileri

Dünya denizlerindeki kirliliğe yönelik yapılan bir araştırma, her yıl 450 milyar metreküp atılmamış ya da kısmen atılmış çöp, endüstriyel ve tarımsal atığın denize bırakıldığını ortaya koymaktadır. Dünya nüfusunun neredeyse yarısının deniz kıyısında yaşadığı, her yıl yaklaşık 250 milyon kişinin kirliliğe girdiği için mide ve bağırsak enfeksiyonu ile üst solunum yolları hastalıklarına yakalandığı, yenebilen balık türlerinin yüzde yetmişinin tükendiği düşünüldüğünde durumun önemi daha iyi anlaşılabilir (Öneş, 2008:78).

Uluslararası turizmde ulaşımın % 53'ünün havayolu, % 39'unun karayolu, % 8'inin ise demiryolu veya denizyolu ile yapıldığı günümüzde; araştırmalar dünyanın karbondioksit emisyonları, sera gazı ve küresel iklim değişikliğinde oldukça fazla olumsuz etki sağlayan yolcu uçaklarının çevre üzerinde en fazla olumsuz etkiyi sağladıklarını ortaya koymaktadır (Mastny, 2001:28-31; UNWTO, 2010). Özellikle kolay, hızlı ve rahat ulaşım olması nedeniyle hava taşımacılığının tercih edilmesinde artış yaşanmaktadır (Cooper vd., 2005; Mastny, 2001). Hava taşımacılığının neden olduğu karbondioksit emisyonu ve diğer olumsuz unsurlardaki söz konusu artışlar, günümüzde dünyanın en fazla ziyaret edilen destinasyonlarında da olumsuz etkiler göstermektedirler. Günümüzde oldukça duyarlı ekosistemler içermelerine rağmen; dağlık alanlar, okyanuslarda yer alan adalar ve izole olmuş mercan kayalıkları da artan bir şekilde ilgi görmekte ve ziyaret edilmektedir. Yaban yaşamının rahatsız edilmesi, doğal yaşam ortamlarının zarar görmesi, Antarktika ve civarını ziyaret eden gemilerden kaynaklanan petrol atıkları, Himalayalar'ın bazı zirvelerinde bırakılan yoğun atık ve çöpler söz konusu hassas ekosistemlerde oluşan olumsuz etkilere birkaç örnektir. Tropik alanlardaki yoğun plaj kullanımları, atıklar ve kontrolsüz turist aktiviteleri ise özellikle deniz kaplumbağalarının yavruladığı alanlarda ciddi zararlanmalara neden olmaktadır (Barrow, 2006: 335). WWF-UK (Dünya Doğal Hayatı Koruma Kuruluşu İngiltere Temsilciliği)'un 1999 yılında David Viner ve Maureen Agnew isimli yazarlarca ortaya konan raporunda da, dünyadaki sıcaklık artışı, orman yangınları ve küresel ısınmanın etkilerinin Güney ve Doğu Afrika'nın safari parklarında yer alan yaban yaşamına ve Brezilya'nın yağmur ormanlarına zarar verdiği, Akdeniz bölgesinde yer alan kıyılarda ise bozulmaya neden olduğu belirtilmiştir (Mastny, 2001:28-31).

Cooper et al. (2005)'a göre; Mısır'da Krallar Vadisi'nde yer alan tarihi mezarların yoğun ziyaretçi akınına uğraması havadaki nem oranını belirli bir yüzde oranında artırmakta ve bu durum da tarihi mezarlarda kirleticilerden kaynaklanan aşınmanın artmasına neden olmaktadır.

Turizm ve doğal çevre arasındaki gerilim, enerji gereksinimi ve fosil yakıt tüketimindeki artış; yolların inşası; havaalanı ve marinaların yapımı ve özellikle hassas ekosistemlerin de kitle turizmi anlayışıyla ele alınması halinde her geçen gün artacaktır. Bunun yanı sıra gelişmiş ülkelerden gelen ziyaretçiler, tüketici odaklı yaşam tarzlarını ziyaret ettikleri yörelerde sürdürmeyi tercih ettiklerinde, ekosistemler ve doğal kaynaklar üzerinde oldukça yoğun bir baskı söz konusudur. Olumsuz çevre koşulları nedeniyle deniz seviyesindeki yükselmeler ve mercan kayalıklarının yok olması, turizm gelirlerinin % 85'inin yabancı turistlerden elde edildiği ve turistlerin % 40'ünün mercan kayalıklarını görmek için ziyaret ettiği Maldivler gibi tropik adaların ekonomilerini de tehdit etmektedir (Mastny, 2001:28-30).

Turistik bir bölgeye gelen turistler, konaklama, alışveriş, yiyecek-içecek, eğlence gibi etkinliklerde de artışa neden olmaktadır. Bu durumda doğal ve kırsal karakterdeki alanlar, ulaşım, konaklama, hediyelik eşya dükkanları, otopark alanları ve diğer etkinlikler için kullanılmaktadır. Bu etkinlikler kontrolsüz geliştiğinde, turistlerin söz konusu alana gelmesinde esas neden olan doğal değerlerin zarar görmesine yol açmakta, bir anlamda turizm kendi kaynaklarına zarar vermektedir. Örneğin yol yapımı gibi alt yapı çalışmaları söz konusu kaynaklar üzerinde küçük etkiler ortaya koysa dahi, bu durum alanın büyük ölçekli gelişimi için bir zemin hazırlamaktadır.

Oysa, turizmde başarının çevreye bağlı olduğu açıktır. Sektör gelirleri arasında büyük paya sahip olan turizmin gelecek yıllarda da bu payını devam ettirme tahminleri de göz önünde tutulursa, çevreye olan duyarlılığın önemi daha açık olarak ortaya çıkacaktır. Çünkü doğal kaynakların kullanımında koruma kullanma dengesinin sağlanması, doğal varlıkların korunduğu ölçüde potansiyel kaydeden turizm sektörü için özel bir önem taşımaktadır (Aslan ve Aktaş 1994).

Diğer yandan günümüzde insanların toplumsal adaletsizlikler ve çevresel sorunlar hakkında kaygılarını daha çok dile getirmekte olmaları sevindirici bir gelişmedir. Çünkü söz konusu kaygılar, turizm sektörünün geleceğini de şekillendirmekte; her geçen gün çevreye zarar vermeyen düşük etkili bir turizm yaklaşımına gerek olduğunun daha çok farkında olunmaktadır. Bu nedenle de insanlar genellikle yerel koruma veya topluluk geliştirme girişimlerini desteklemektedirler. Söz konusu turistler genellikle "yeşil tüketici" yaklaşımına sahip bir yaşam şeklini benimsemekte ve aşırı tüketim etkinlikleri yerine, daha az tüketim sağlayan etkinliklere yönelmektedirler (Eagles, McCool ve Haynes, 2002). Bu kaygılar nedeniyle, ziyaret edilen destinasyondaki çevre

kalitesine olan ilgiye (Middleton ve Hawkins 1998: 12) paralel olarak çevre dostu yönetimi benimseyen sürdürülebilir turizm ve ekoturizme duyulan ilgi de her geçen gün artmaktadır.

3.Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi

Turizm, insanların yaşadıkları ve çalıştıkları yerler dışındaki alanlara geçici olarak hareketlerini, bu alanlarda konaklamaları esnasında gerçekleştirdikleri aktiviteleri ve kişilerin gereksinimlerini karşılamak için yaratılan olanakları kapsar (Mathieson ve Wall, 1982:1). Dolayısıyla konaklama, turizmin olmazsa olmaz unsurlarından biridir. Söz konusu işletmelerin çevre üzerindeki etkileri oldukça karmaşık ve çeşitlidir. Isınma, soğutma, aydınlatma, yemek pişirme, temizlik, banyo, yüzme, golf alanları vb. yeşil alanların sulanması gibi gereksinimler düşünüldüğünde dünyadaki tüm otelleri kullanan ziyaretçilerin günlük kaynak tüketimleri oldukça fazladır. Öyleki bazı zamanlarda konaklama işletmeleri, makro ve mikro düzeydeki çevresel etkilerin daha hassas yaşandığı hassas ekosistemler, tarihi alanlar gibi yerlerde planlanmaktadır. Araştırmalar, bir turistin enerji tüketiminin % 90'ünün destinasyon kaynaklarından sağlandığını göstermektedir. Yine bir araştırmaya göre; bir otelde iki hafta tatil yapan bir turist, 100 kg'dan fazla fosil yakıt tüketmektedir (Mastny, 2001:28-30).

Diğer yandan çevre üzerinde etki ortaya koyabilecek her tesis gibi, konaklama üniteleri de iyi planlanır ve yönetilirse kirlilik ve çevresel bozulma şeklindeki olumsuz etkileri ile anımsanmazlar. Bu anlamda konaklama işletmelerinde çevre dostu yönetimin ortaya konabilmesi için dikkat edilmesi gereken unsurlar; su ve enerji kullanımı, geri dönüşüm, atık yönetimi ve hassas doğa başlıkları altında ele alınmaktadır (Cooper vd., 2008).

3.1. Su kullanımı

Konaklama işletmelerinde su olmaksızın hizmet üretmek ve sunmak, neredeyse olanaksızdır. Su ve enerji kullanımı birbiriyle bağlantılı olduğu için, bir otelde su yönetimi enerji yönetiminden ayrı tutulmamaktadır. Otelin kullandığı makine ve donanımların çevre dostu olması, hem su hem de enerji tasarrufu yapılması anlamına gelmektedir (Emeksiz, 2007).

Konaklama işletmeleri hem sınırlı su kaynakları üzerinde baskı ortaya koymakta hem de su kaynaklarının çeşitli amaçlarla tüketimini artırmaktadırlar. Turistler, yüksek miktarda su tüketirler. Genellikle turistler kalitesi standartların altında olan veya su kullanımı konusunda kısıtlamaların söz konusu olduğu destinasyonlarda konaklamayı istemezler. Diğer yandan, turistlerin neden olduğu düzensiz su kullanımının uzun dönemli etkileri de oldukça önemli boyutlardadır. Su tüketiminin çoğu duş, banyo, yüzme havuzları, çamaşırhaneler, bahçe sulama, spor etkinlikleri ve golf sahalarına gitmektedir. Aylık toplam çamaşırhane yükü, aylık

toplam müşteri sayısı ve aylık toplam yemek servisi sayısı, otelin aylık toplam su ve enerji tüketimini birlikte etkilemektedir (Emeksiz, 2007). Bu nedenle önemli turizm destinasyonlarının çoğu su sıkıntısı çeken veya bu konuda potansiyel alanlardır. (Cooper vd., 2008). İsrail’de yer alan otellerde aşırı su kullanımı ve Ürdün nehri ile çevresindeki diğer turistik aktiviteler nedeniyle Ölü Deniz’in su kaynakları her geçen gün daha çok zarar görmekte ve azalmaktadır. Su seviyesinde son 50 yılda 40 metre düşüş yaşanan Ölü Denizde doğal bitki ve hayvanlar olumsuz etkilenmektedir. Çevreciler bu etkiler nedeniyle, Ölü Deniz’in 2050 yılına kadar tamamen yok olacağı görüşünü savunmaktadırlar (Mastny, 2001: 31). Diğer yandan İspanya’nın güneyinde su seviyesinde yaşanan kalıcı düşüşler özellikle tarım başta olmak üzere farklı ekonomik aktiviteleri etkilemektedir. Tayland’da ise turistlerin su kullanımında aksaklık yaşanmaması için Phuket’de bulunan pirinç yetiştiricilerinin ürün alma dönemlerinde bazı kısıtlamalar uygulanmaktadır (Cooper vd., 2008).

3.2. Enerji kullanımı

Enerji tasarrufu ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımı; özellikle yenilenemeyen enerji kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı konusunda artan bilinç sayesinde konaklama sektöründe de oldukça güncel bir konu haline gelmiştir (Cooper, vd., 2008). Çevre yönetimi bağlamında enerji, yenilenemeyen kaynakların tüketilmesi anlamına gelmektedir. Enerji tasarrufu sağlayan farklı teknolojiler gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir gelişmenin temel bileşeni haline gelmiştir. Otellerde havuz ısıtmada kullanılan yeni bir teknolojinin elektrik tüketimini %50 azalttığı tespit edilmiştir. Özellikle sıcak bölgelerdeki otellerde dışarıdaki hava sıcaklığına bağlı olarak elektrik tüketimi değişmektedir. Hong Kong’daki otellerde toplam elektrik tüketiminin %50’sinin havalandırma cihazlarına ait olduğu tespit edilmiştir. Otel dışındaki hava sıcaklığı ve konaklayan kişi sayısı da elektrik tüketimini etkileyen değişkenlerdir (Emeksiz, 2007).

Gerek soğuk iklimlerde ısınma amaçlı, gerekse sıcak iklimlerde soğutma amaçlı enerji kullanımının azaltılması; sektöre ilişkin ekonomik kazançların sağlanmasının yanı sıra temiz çevre konusunda da kazançlar ortaya koymaktadır. Diğer yandan ileri teknolojiye sahip güneş kontrol sistemleri, işletmelerde enerji tasarrufunda en uygun çözümleri getirmektedir. Bilgisayar sistemlerinin etkin kullanımı sayesinde ise; ısıtma, havalandırma, aydınlatma gibi konularda enerjinin daha etkin kontrolü mümkün olmaktadır. Bu sayede ayrıca kullanım söz konusu olmadığında; odalar, koridorlar veya tüm ünitenin otomatik olarak elektriğinin kapanmasına da olanak sağlanmaktadır (Cooper vd., 2008; Environmentally Friendly Hotels, 2010).

3.3. Geri dönüşüm

Resepsiyon veya otel yönetim birimlerinde kağıt ürünlerin yeniden kullanımı, şampuan ve banyodaki diğer kişisel temizlik ürünlerinin birkaç kullanımlık kişisel kaplar içinde değil; doldurulabilir ve yeniden kullanılabilir sabit kaplarda sunulması, tüm yiyecek-içecek servis gereçlerinin tek kullanımlık değil, dayanıklı ürünlerden seçilmesi, tek kullanımlık ürünlerin kullanılması gerektiğinde bazı durumlarda ise ürünlerin geri dönüştürülebilir olmalarına dikkat edilmesi gerekmektedir (Cooper vd., 2008; Environmentally Friendly Hotels, 2010).

3.4. Atık yönetimi

Konaklama işletmelerinde, özellikle de büyük otellerde oldukça fazla katı ve sıvı atık oluşmakta, bu durum da, iyi bir atık yönetimini gerektirmektedir. Konaklama işletmelerinin plastik, metal, cam, kağıt ve yiyecek katı atıklarını geri dönüşüm amacıyla ayıklaması ve sınıflandırması doğal çevrenin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Geri dönüşümde etkinliğin sağlanabilmesi için program geliştirilmeli, personelin ve müşterinin katılımı sağlanmalıdır (Emeksiz, 2007).

Bazı destinasyonlarda- örneğin Maldivler gibi ufak adalarda - atıkların ortamdaki uzaklaştırılması oldukça önemli bir sorundur. Bunun için atıkların adanın dışına gemilerle taşınması gerekmektedir. Bazı ülkelerde ise, oteller sıvı atıklarını hiçbir işlemde geçirilmeden direkt deniz veya nehirlerle boşaltmaktadırlar. Bu durum da canlıların sağlığı ve çevre koruma bakımından önemli sorunlara neden olmaktadır (Cooper vd., 2008).

3.5. Hassas doğa

Yeşil turizm, doğal bir alanda gerçekleştirilen ve öncelikli konusu doğal bir kaynak olan veya doğa içinde çevresel açıdan sorumlu şekilde yapılan bir turizmdir (Middleton ve Hawkins 1998: 242). Son yıllarda doğal ortamlar oldukça fazla ilgi görmektedir ve oteller ve diğer konaklama işletmeleri, safari klübeleri gibi hassas doğal ortamlar içinde yer almaktadırlar. Bu durum flora ve fauna üzerinde büyük zararlanmalara yol açmaktadır. Dolayısıyla bu tür alanların, ziyaretçilerin beklemedikleri deneyimi yaşamalarının yanı sıra bu deneyime kaynak oluşturan değerlerin zarar görmemesini sağlayacak şekilde hassas bir yönetim yaklaşımı içinde değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu yaklaşımdaki önemli konulardan biri de, konaklama işletmelerindeki çalışanların ve konukların çevresel duyarlılık ve saygı konusunda eğitilmeleridir (Cooper vd., 2008).

4. Çevre dostu oteller

Turizm sektöründeki gelişime ilişkin tahminler, gelecekte kişisel güvenlik ve emniyet, artan toplumsal ve çevresel kaygılar ile ekonominin küreselleşmesi gibi etmenlerin oldukça fazla belirleyici rol oynayacaklarını vurgulamaktadır (Eagles, McCool ve Haynes, 2002).

Diğer yandan son yıllarda gelişen toplumsal bilinç ve çevre duyarlılığının turizmde yansımaları sayesinde turizm politikalarında çevre ağırlıklı, geleceğe dönük önlemlere daha fazla yer verilmektedir. Küresel ısınma, iklim değişikliklerine bağlı doğal afetler, bitki ve hayvan varlığına ilişkin tür kayıpları ve yaşanan enerji krizleri, doğal kaynaklar konusundaki toplum bilincini değiştirmiş; çevreye daha duyarlı ve saygılı yaşam tarzları benimsenmeye başlamıştır (Ovalı, 2007). OECD'nin "Turizm Eğilimleri ve Politikaları"na yönelik oluşturduğu raporda da, turizm sektörünün sera gazı emisyonlarını % 5.3 oranında artırdığı ve bunun yaklaşık %75'inin turizmin dinamik unsurlarından olan seyahat olgusu nedeniyle ortaya çıktığı belirtilmektedir. Raporda bu nedenle sürdürülebilir bir turizm uygulaması için çevre dostu yaklaşımların önemi vurgulanmaktadır (OECD, 2010). Dolayısıyla çevre üzerinde etki oluşturan her sektörde olduğu gibi turizm sektörü de çevresel konularda olan sorumluluklarını göz ardı etmemeli ve ortaya koyduğu etkiler konusunda duyarlı davranmalıdır.

Turizmde sürdürülebilirlik ve ekoturizm anlayışının gelişmesiyle birlikte "çevre dostu otel" kavramı da giderek önem kazanmaktadır. Çevre dostu oteller, su ve enerji tasarrufu sağlayan, katı atıkları azaltan, geri dönüşüm ve yeniden kullanım programları uygulayan, sürdürülebilir çevre düzenlemeleri ve ekonomik çözümler geliştiren otellerdir.

Sürdürülebilirlik bağlamında yeşil pazarlama, çevre duyarlı yaklaşımlar, enerji ve su tasarrufu, katı ve sıvı atık yönetimi, biyoçeşitliliğin korunması gibi kavramlar günümüzde hükümetler, iş dünyası ve bireylerin oldukça yakından ilgilendiği konular haline gelmiştir. Günümüzde gerek seyahat gerekse konaklama endüstrisi de söz konusu gelişmeleri yakından takip etmekte ve gün geçtikçe çevre dostu, sürdürülebilir yaklaşımlar içine giren turizm işletmeleri ve seyahat acentelerinin sayısında artış gözlenmektedir. Diğer yandan, turizm sektörü içerisinde ürünler ve hizmetlerdeki en iyi çalışmalara ışık tutan ve giderek yaygınlaşan eko-etiketleme programları da otel işletmelerinin çevre duyarlı yaklaşımlar içine girmesine ivme kazandırmaktadır (Drakopoulou, 2004). Turistler için hazırlanan çoğu rehber, broşür ve kitaplarda da söz konusu çevresel sertifikalandırma sistemlerine ve bu sertifikaya sahip turistik tesislere ilişkin bilgiye yer verilmektedir (Hemale, 2004). Birçok otel işletmesi ve seyahat acentesi ise kaynak kullanımının azaltılması, atıkların geri dönüşümü ve işlemden geçirilmesi gibi çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik konusunda alınması gerekli önlemleri iş programlarına dahil etmektedirler (Mastny, 2001).

Günümüzde konuklarını havluların ve nevresimlerin her gün yıkanması sonucu oluşan zararlara karşı bilinçlendiren otellerin sayısı giderek artmaktadır. Örneğin; Holiday Inn, turistlerin otel odasına bırakmış olduğu geri dönüşümlü kağıtlara "Çevreye yardım için bize yardım eder misiniz?" yazmakta ve açıklama

olarak da "Her gün dünyadaki tüm otellerde gereksiz yere yıkanan tonlarca nevresimi ve onları yıkamak için kullanılan kimyasalların sularımıza verdiği zararı hayal edin. Şimdi siz de harekete geçin ve lütfen bu kirliliği durdurmamıza yardımcı olun. Bu kartı yatağınız üzerine bırakmanız halinde yatağınız aynı çarşaf ile yapılacaktır. Sağlıklı bir çevre için..." cümlelerine yer verilmektedir (Holiday Inn, 2010). Benzer uyarılara ve farkındalık artırıcı uygulamalara, otel odalarındaki havluların her gün yıkanması konusunda da yer verilmektedir. Yine Phuket-Tayland'da yer alan Holiday Inn gibi bazı otellerin, işlemden geçirilen atık suyun otel bahçesinde veya uygun diğer su yüzeylerinde kullanımı mümkün kılan kendi sıvı atık arıtma sistemleri bulunmaktadır (Cooper vd., 2008).

Konaklama sektörü de söz konusu eğilimleri yakından takip etmek ve uygulamak zorundadır. Çünkü günümüzde seyahat etmek, bir yerde konaklamak, tatil yapmak isteyenler otellerin sadece yıldız sayısına bakmamakta; tesisin çevreye duyarlılığını gösteren sembol ve belgeler de aramaktadırlar. Bu bağlamda kendini çevre dostu olarak tanımlayan otellerin sayısı da giderek artmaktadır. Söz konusu otelleri tanıtan web siteleri de oldukça yoğun ilgi görmektedir. Örnek olarak; ekoturizm konusunda duyarlı ve kendi kriterlerini belirlemiş olan "Environmentally Friendly Hotels-Çevre Dostu Oteller" (<http://www.environmentallyfriendlyhotels.com/>) adlı sitede ülkemizden de otellerin içinde olduğu bir listeye ulaşmak mümkündür (Öneş, 2008: 78). Sitede yer alan bilgiler sayesinde ayrıca turistlerin, sürdürülebilir bir seyahat ve turizmin gerekliliği; çevre dostu otellerin önemi ve eko-etikete sahip çevreci otellerin tercih edilirliliği gibi konularda farkındalığı da sağlanmaktadır. Sitede çevre dostu oteller tarafından kullanılması amacıyla yer verilen çevreye ilişkin terimlerden bazıları ise şunlardır:

- Alerji konusunda hasas konukları düşünmek,
- Alternatif enerji kaynaklarından yararlanmak,
- Kat hizmetleri ve çamaşırhanede zararlı kimyasallar ve temizlik maddelerinin kullanımından mümkün olduğunca kaçınmak,
- Doğal kaynakların korunması için alternatif seçeneklerden (bahçe sulamada arıtılmış atık su kullanımı gibi) faydalanmak,
- Misafirlere yöresel yetiştirilmiş ürünler ve organik gıdalar sunmaya özen göstermek,
- Enerji ve su tasarrufu sağlamak,
- Konferans ve toplantı salonlarının da çevreci bir yaklaşımla ele alınması,
- Havlular, örtü ve çarşafalarda daha sağlıklı olmaları bakımından pamuklu veya organik pamuklu ürünlerin tercih edilmesi,
- Gerek turistlerin gerekse personelin çevreci yaklaşımlar hakkında farkındalıklarının sağlanması; ayrıca otelin web sayfasında çevreci yaklaşımlara da yer vererek bu konuda kamuoyu farkındalığı yaratılması,
- Çevre duyarlı eylemlere katılması,

•Odalardaki havlu, çarşaf, yastık kılıfı gibi ürünlerin aynı konuğun kullanımı boyunca gerekmedikçe çok sık değiştirilmemesi,

•Otellerin sigara içilmeyen odalar ve sağlık klübü içermesi ve

•Çevre ile ilgili konularda listede yer alanların haricinde takdire değer ekstra çabalar gösterilmesi (Environmentally Friendly Hotels, 2010).

Günümüzde her geçen gün sayıları dünya genelinde giderek artan çevre dostu konaklama gereksinimi içinde olan çevreci turistler, atık yönetimi ve enerji maliyetleri gibi konularda da ortaya koydukları ilgi nedeniyle, zaman içinde tüketim alışkanlıklarında da azalma eğilimi içine girilmesine neden olacaklardır (Brown, 1996). Bu bağlamda geleceğin popüler otelleri çoğunlukla çevre dostu otel, çevre duyarlı otel, yeşil otel veya ekotel olarak adlandırılacaklardır. Söz konusu otellerde, tüketici gereksinimlerinin tatmini bakımından; otel yerinin seçimi, kullanılan yapı malzemeleri ile diğer ekipmanlar, otelin sunduğu ürünler ve otel hizmetlerinde doğanın korunması konularına odaklanılacaktır. Bu sayede otel işletmelerinin hem daha uygun şartlar içermesi mümkün olacak, hem de maliyetlerde düşüş ve karda artış sağlanabilecektir. Ayrıca otel çalışanlarından turistlere kadar geniş bir kitlede çevre koruma konusunda farkındalık artırılacaktır (Holjevac, 2003).

5. Sonuç

Turistik bir destinasyonun başarısı etkileyen en önemli unsurlar, doğru konumlama, uygun ve çekici bir imaj ile yaratılan güçlü bir markadır. Destinasyon markası, belirli bir imajın turistlere iletilmesinde ve destinasyonun konumlanmasında anahtar rolde olan etkili ve popüler bir araçtır. Destinasyonların markalaşmasının temelinde kaliteli ve yüksek hizmet performansına dair sözler ve bu sözlerin yerine getirilmesi yer almaktadır (Özdemir, 2008). Söz konusu kaliteli ve yüksek performansın sağlanmasında, çevresel özelliklerinin yönetimi de oldukça önemlidir.

Turizmin statik unsurlarından olan konaklama ve bu gereksinimin sağlanmasına hizmet eden işletmeler de çevre dostu yönetimin önemini her geçen gün daha iyi anlamaktadırlar. Bu farkındalıkta elbette ki, turistlerden gelen talepler ve çevresel kaygıların konaklama sektörüne yansımaları da rol oynamaktadır. Konaklama işletmelerini çevre duyarlı yaklaşımlara yönelten bir diğer unsur da çevre duyarlı turizmin yalnızca doğaya değil, işletmeye de kazanç getirdiğinin çeşitli araştırmalarla desteklenmiş olmasıdır. González ve León (2001); otel işletmelerinde çevresel özelliklerin ne şekilde yönetilmesi gerektiğini belirlemeye yönelik çalışmalarında; çevresel kalitenin belirlenmesinde önemli olan enerji, su, katı atık, gürültü ve peyzaj gibi unsurları dikkate almış ve söz konusu unsurların iyi yönetilmesinin fiyat artışı ve talep üzerinde etkisi olduğunu belirlemişlerdir.

Dolayısıyla eğer iyi yönetilir ve çevre dostu yaklaşımlarla ele alınırsa, koruma ve çevresel konularda konaklama sektörünün rolü, geçmişte yaşanan deneyimler gibi olumsuz olmayacaktır.

Çevre dostu yönetimin zaman içinde daha yaygın ve etkin bir şekilde uygulanması ve çevre konusundaki bilincin geliştirilmesi için; turistlerin, konaklama sektöründe çalışanların ve turizm etkinliği içinde yer alan tüm ilgi gruplarının eğitimi de oldukça önemlidir. Ovalı (2007)'ya göre; hiçbir turist, güzel bir çevrenin korumacı anlayış içine yönetilmeyen ve yapısal anlamda da çevre ile uyum içinde olmayan otel-tatil köyü veya diğer turistik tesislerle yapılaşarak bozulmasını; hiçbir seyahat acentesi, kendi seyahat organizasyonlarında doğal ve kültürel çevre özelliklerinin olumsuz etkilenmesini; hiçbir toplum turizm eylemleri ile doğal yaşamın temellerinin ve gelecek nesillerin gelişme olanaklarının engellenmesini istemez.

Söz konusu örneklerin tümü, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için kendisine kaynak oluşturan değerlere bağımlılığını göz ardı etmemesi gerektiğini, bizlere bir kez daha hatırlatmaktadır. Çünkü bu bağımlılık göz ardı edildiğinde ve çevre duyarlı yaklaşımlar içine girilmediğinde, turizme konu olan doğal, tarihi ve kültürel cazibe unsurları kaybedileceğinden, turizm olgusundan bahsetmek de mümkün olmayacaktır.

Çevre dostu yönetim sayesinde şu an turizm için cazibe unsurları olan kaynakların korunması ve söz konusu çevre duyarlı uygulamaları gerçekleştiren işletmelerde kaynak tasarrufunun yanı sıra ekonomik kazanç sağlanacağı kesindir. Aynı zamanda söz konusu kaynakların gelecek nesillere de mümkün olan en az zararlanma ile aktarılması mümkün olacaktır. Unutulmaması gereken konu; konaklama işletmelerinde ister geleneksel turizm isterse ekoturizm veya diğer alternatif turizm yaklaşımları içine girilsin; turizmin doğru yönetilmesi, sürdürülebilir bir anlayış ve koruma-kullanma dengesi içinde ele alınması her zaman ana hedef olmalıdır.

Kaynaklar

Aslan Z. ve Aktaş, G. (1994). "Turizm Açısından Çevre Sorunlarına Genel Bir Yaklaşım". *Çevre Dergisi* Nisan-Haziran 1994, Sayı:11, s:43-45.

Barrow, C.J. (2006). "Tourism and environmental management". *Environmental Management for sustainable development*. London:Routledge.

Brown, M. (1996) "Environmental policy in the hotel sector: "green"strategy or stratagem?" *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8/3 [1996] 18-23.

Chatak, G.R. (2007). *Sustainable Tourism Codes and Guidelines*. Cyber Tech Publications, New Delhi, 239 pp.

Cooper, C. Fletcher, J. Fyall, A., Gilbert, D. and Wanhill, S (2005), "Tourism Principles and Practices", Third Edition, London: Printice Hall.

Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. and Wanhill, S., (2008). "Tourism Principles and Practice". Fourth Edition, Prentice Hall, Harlow, England, 363-364, 704 pp.

Drakopoulou, A., (2004). "Tourism Certification and community-based Ecotourism as Tools for Promoting Sustainability in the Greek Tourism Sector-the example of Zagori", International Master in Environmental Sciences Degree, Lund University, Sweden.

Eagles, P.F.J., McCool, S. F. and Haynes, C.D., (2002), "Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management". IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK. xv + 183pp.

Emeksiz, M. (2007). "Küçük Otel İşletmeleri ve Çevre Yönetimi". Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 18, Aralık 2007, ss.141-156.

Environmentally Friendly Hotels (2011), Best Green Hotels (<http://www.environmentallyfriendlyhotels.com/> - 29.07.2011).

Erdogan, N. and Tosun, C. (2009). "Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: Case of Goreme Historical National Park". International Journal of Hospitality Management 28 (2009) 406-414.

Gonzalez, M. and Leon, C.J. (2001). "The adoption of environmental innovations in the hotel industry of Gran Canaria". Tourism Economics, Volume 7, Number 2, 1 June 2001 , pp. 177-190 (14).

Hamele, H. (2004). "Eco-labels for Tourism in Europe: Moving the Market towards more Sustainable Practices". Tourism Forum International.

Holiday Inn, 2010. "Çevreye yardım için bize yardım eder misiniz?"

Holjevac I.A. (2003). "A vision of tourism and the hotel industry in the 21st century". Hospitality Management 22 (2003) 129-134.

İçöz, O, Günlü, E., Yılmaz, B.S., Aktaş, G., Özdoğan, O.N., Öter, Z., Yılmaz, D., Şahin, N., (2007). "Genel Turizm –Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler". Editör: Orhan İçöz, 383 s., Turhan Kitabevi, Ankara.

Koetting, M. and Widener, F. (2008). "Ten Business Travel Trends for 2010". CWTvIsIon Issue 3 - January 2008, p:42-43.

Mastny, L. (2001). "Traveling Light: New Paths for International Tourism". Worldwatchpaper 159, pp.46

Mathieson, A and Wall, G , (1982). "Tourism: Economic, Physical and Social Impacts". Longman Group, UK Ltd. England.

Middleton, V.T.C. and Hawkins, R. (1998). "Sustainable Tourism: A Marketing Perspective". Butterworth-Heinemann, Oxford, 266 pp.

OECD (2010). "OECD Tourism Trends and Policies 2010". OECD publishing, 344 pp.

Oktayer, N., Susam, N. ve Çak, M., (2007). "Türkiye'de Turizm Ekonomisi". İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2007-69, İstanbul, 194 s.

Ovalı, PK. (2007). "Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavramının Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması". YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi Cilt 2, Sayı 2, 2007, 64-79.

Öneş, H. (2008). "Turizm Yeşeriyor". Gastronomi, Sayı:68, Şubat – Mart 2008, İstanbul: Boyut Yayıncılık AŞ.

Özdemir, G. (2008), "Destinasyon Pazarlaması", Detay Yayıncılık, Ankara, 175 s.

UNWTO (2009) "Tourism Highlights 2008" (www.unwto.org – 2.12.2009).

UNWTO (2010) "Tourism Highlights 2009" (www.unwto.org – 13.05.2011).

UNWTO (2011) "Tourism Highlights 2010" April 2011 - Interim Update, (www.unwto.org - 13.05.2011).